

ชื่อเรื่อง : นิทานพื้นบ้านอำเภอโกสุมพิสัย : การศึกษาเชิงคดีชน

ผู้วิจัย : กฤษณา แคนสีแก้ว

ปริญญา : ศศ.ม. (ภาษาและวรรณกรรมไทย)

อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร.บุญยงค์ เกศเทศ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

รองศาสตราจารย์ ดร.สถาพร พันธุ์มณี อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม 2559

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) สืบค้น รวบรวม และจำแนกประเภทของนิทานพื้นบ้าน อำเภอโกสุมพิสัย และ (2) วิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอของนิทานพื้นบ้านอำเภอโกสุมพิสัย ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เล่านิทานพื้นบ้าน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง จากผู้เล่าเรื่องนิทานพื้นบ้าน ในอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม จากจำนวน 17 ตำบล หมู่บ้านละ 3 ท่าน รวม 51 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. จากการสำนวนนิทานพื้นบ้านในอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การสำรวจ รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เจาะลึกจากกลุ่มตัวอย่าง ที่มีการเลือก กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยใช้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถเป็นที่เคารพ เป็นผู้รู้ เป็นปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งมีความรู้เป็นผู้เล่าผู้แก่ ที่มีประสบการณ์ในรุ่นเก่าๆ เห็นได้ว่าผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดจำนวน 51 ท่าน มีอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไปทั้งสิ้น ในการเล่าถึงนิทานพื้นบ้านในอำเภอโกสุมพิสัย ต้องหาผู้ที่สามารถถ่ายทอดนิทานพื้นบ้านได้โดยแท้จริง ต้องสามารถนำเสนอและมีทักษะการเล่าที่ดีและที่สำคัญต้องมีความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากแหล่งที่ถูกต้อง ต้องอาศัยประสบการณ์ ของผู้ถ่ายทอดเพื่อได้มาซึ่งเนื้อหาที่แท้จริงของนิทานพื้นบ้านในพื้นที่นั้น ๆ การสำรวจในครั้งนี้ ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ เป็นผู้บอกกล่าว ทั้งในด้านผู้ให้ข้อมูล ในส่วนของพื้นที่ ในส่วนของผู้ที่เล่านิทานพื้นบ้านในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งจะต้องเข้าขอบเขตที่ได้กำหนดเอาไว้เบื้องต้นที่ต้องประกอบไปด้วย ผู้เล่านิทานต้องเป็นผู้มีภูมิลำเนาในอำเภอโกสุมพิสัยมานานกว่าสิบปี และผู้เล่านิทานต้องสามารถถ่ายทอดนิทานเป็นถ้อยคำสำนวนพื้นถิ่นได้

การสำรวจดังกล่าวมีความหลากหลายทั้งในด้านเนื้อหา ความเป็นเอกลักษณ์ของนิทานพื้นบ้าน โดยแท้จริง ซึ่งการจะได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นเรื่องของนิทานพื้นบ้านต้องอาศัยการพูดคุย ความสนิทสนม ตลอดจน นิทานพื้นบ้านเป็นเรื่องที่ต้องมีการถ่ายทอดอย่างถูกต้องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่มีการเสริมแต่ง เพราะนิทานพื้นบ้านที่มีการเสริมแต่งย่อมไม่ใช่สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์พื้นถิ่นที่แท้จริง สามารถจำแนกประเภทนิทานพื้นบ้านในอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ออกเป็นประเภท เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ นิทานคติ 16 เรื่อง นิทานอธิบายเหตุผล 14 เรื่อง นิทานตลก 11 เรื่อง นิทานสัตว์ 9 เรื่อง นิทานประจำถิ่น 8 เรื่อง นิทานปรัมปรา 7 เรื่อง นิทานภูตผี 3 เรื่อง และนิทานศาสนา 2 เรื่อง

2. วิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอนิทานพื้นบ้านอำเภอโกสุมพิสัย ได้ศึกษาองค์ประกอบนิทาน พบมีโครงเรื่องในนิทานพื้นบ้านอำเภอโกสุมพิสัยทั้งหมด 5 โครงเรื่องคือ เรียงลำดับเหตุการณ์มากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือโครงเรื่องย้อนเหตุการณ์ และพบโครงเรื่องเพื่อตีความและโครงเรื่องเพื่อตีความตามลำดับ และสุดท้าย คือ โครงเรื่องที่เน้นเนื้อเรื่องเป็นบางตอนพบน้อยที่สุด ส่วนแก่นเรื่องที่พบในนิทานพื้นบ้านอำเภอโกสุมพิสัย คือ แก่นเรื่องเกี่ยวกับทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว มากเป็นอันดับหนึ่ง และรองลงมาคือแก่นเรื่องเกี่ยวกับการใช้สติปัญญาและแก่นเรื่องเกี่ยวกับการอธิบายความเป็นมา แก่นเรื่องเกี่ยวกับการครองเรือน และแก่นเรื่องเกี่ยวกับตำนานที่เกิดขึ้นจริง พบว่ามีเท่ากัน ส่วนแก่นเรื่องที่พบน้อยที่สุดคือแก่นเรื่องเกี่ยวกับการกำเนิดผี

การศึกษานิทานพื้นบ้านอำเภอโกสุมพิสัยในด้านคติชนพบว่าในเนื้อหาของนิทานสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของท้องถิ่นนี้ในหลายด้านคือประวัติศาสตร์สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ระบบครอบครัวและเศรษฐกิจ การเลือกคู่ครอง อาชีพ ความเชื่อ ประเพณี และค่านิยม ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา ความเชื่อเกี่ยวกับผีบางเทวดา ความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์ ค่านิยม ความเชื่อเพื่อเผื่อแผ่ ความเคารพเชื่อฟัง และยกย่องผู้ที่มีความกตัญญู เป็นการแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ความเป็นท้องถิ่นที่ยังมีประเพณี ความเชื่อถึงสิ่งที่ดีงาม และควรยึดถือปฏิบัติต่อกันมา

2. The analysis on the folktales suggests that the folktales in Kosumpisai District are normally composed with 5 certain plots that can be categorized by their existing numbers in a descending order. That is, Sequential Story was most often found followed by Flashback, and Interpretation, whereas the plot that focuses on some part of the whole story was least found. In terms of the theme, the good versus bad is the mostly used theme followed by use of wit and historical explanation. Significantly, the themes of marriage and legends are equally used; meanwhile, the hardly used theme is the origin of demons.

In view of the folklore study, the folktales in Kosumpisai District represent the local way of life in different aspects including the background, the geographical environment, family and economy system, mate selection, local beliefs, traditions, and shared values, local belief in region, supernatural powers, and astrology, shared value of generosity, and respect and admiration of gratefulness. These perfectly affirm the identity of the local people that still believe in good deeds and local traditions in which it becomes good practice that they share to one another.